

своїми емоціями, настроєм, поведінкою, перцептивно-чуттєвим сприйняттям зовнішніх предметів, технікою мовлення іноземною мовою) стали використовувати і термін "педагогічна технологія" (знання про майстерність), який стосується проблем планування та організації навчального процесу.

Педагогічна технологія є комплексом знань, умінь і навичок, необхідних викладачу для вирішення стратегічних, тактичних, а також процедурних завдань під час навчально-виховного процесу. Йдеться про систему взаємодії педагога зі студентами, способи добору та впорядкування навчального матеріалу згідно з вимогами теорії пізнання. Іншими словами, педагогічна технологія є описом системи дій викладача та студентів, які слід виконати для оптимальної реалізації навчального процесу. Складовими педагогічної технології є володіння мистецтвом спілкування іноземною мовою, вміння керувати своєю увагою та увагою студентів, здатність за зовнішніми ознаками поведінки студента визначати його душевний стан тощо. Уміння налагоджувати оптимальні взаємостосунки, змінювати їх відповідно до розвитку студентів і їхніх вимог до педагога є важливим компонентом професійно-педагогічної майстерності.

Висновки... Професійно-педагогічна майстерність, виражаючи високий рівень розвитку педагогічної діяльності, володіння педагогічною технологією, у той же час виражає й особистість викладача в цілому, його досвід, цивільну і професійну позицію. Майстерність викладача іноземної мови – це синтез індивідуально-ділових якостей і властивостей особистості, що визначає високу ефективність педагогічного процесу.

Подальші розробки в цьому напрямку створюють можливості для формування професійно-педагогічної майстерності викладачів іноземної мови, визначення шляхів досягнення успіху та професіоналізму.

Література

1. Дьяченко М.И. Психология высшей школы / М.И. Дьяченко. – Минск : Изд-во БГУ, 1978. – С. 169-170.
2. Зязюн І.А. Педагогічна майстерність: підручник для студ. вищих пед. навч. закладів / І.А. Зязюн. – К. : Вища школа, 2004. – 168 с.
3. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи: навч. посібник / А.І. Кузьмінський. – К. : Знання, 2005. – 187 с.
4. Кузьміна Н.В. Основы вузовской педагогики / Н.В.Кузьмина. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1972. – С. 69.
5. Сисоєва С.О. Підготовки вчителя до формування творчої особистості учня / С.О. Сисоєва. – К. : Поліграфкнига, 1990. – С.230-232.

Анотація

У статті розглядається професійно-педагогічна майстерність викладача іноземної мови у вищому навчальному закладі. Визначення системи її структурних компонентів дає можливість для цілеспрямованого формування професійно-педагогічної майстерності викладача і підвищення його професіоналізму.

Аннотация

В статье рассматривается профессионально-педагогическое мастерство преподавателя иностранного языка в высшем учебном заведении. Определение системы его структурных компонентов дает возможность для целенаправленного формирования профессионально-педагогического мастерства преподавателя и повышения его профессионализма.

Summary

The article focuses on professionally-pedagogical trade of the teacher of foreign language in higher educational establishment. Determination of the system of its structural components gives an opportunity for the purposeful forming of professionally-pedagogical trade of the teacher and increasing of his professionalism.

Ключові слова: педагогічна майстерність, професійна майстерність, професійно-педагогічна майстерність викладача іноземної мови, професійна компетентність, педагогічна компетентність, педагогічні здібності, педагогічна техніка.

Ключевые слова: педагогическое мастерство, профессиональное мастерство, профессионально-педагогическое мастерство преподавателя иностранного языка, профессиональная компетентность, педагогическая компетентность, педагогические способности, педагогическая техника.

Key words: pedagogic art, highly skilled art, highly skilled art of the teacher of foreign language, professional competency, pedagogic competency, pedagogical talent, pedagogic technique.

Подано до редакції 14.10.2013

УДК 378.147:373.31

© 2013

Науменко Н.В.

ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОСТІ ЯК ЗАПОРУКА ЗБЕРЕЖЕННЯ І ЗМІЦНЕННЯ ДУХОВНОГО ЗДОРОВ'Я

Постановка проблеми у загальному вигляді... Проблема людини та її здоров'я – одвічна проблема, стрижнем якої є шлях до вільного гармонійного розвитку особистості. Бути здоровим і якомога рідше хворіти – природне бажання і прагнення людини, її неусвідомлена потреба. Здоров'я – основа всіх наших справ і починань, трудових і творчих звершень, сподівань, надій на майбутнє. Тому в усі часи здоров'я було і залишається основною сутністю людського існування.

Науковий аналіз глобальної еколого-демографічної ситуації, що склалася на початку нового тисячоліття, примусив замислитись кожного, хто дбає про власне життя і здоров'я, про долю своїх нащадків, майбутнє

людства. Ситуація, що склалася за сучасних умов, порушує питання про необхідність зміни наших уявлень, вимог щодо здоров'я людини, нації, суспільства. Для України ситуація ускладнюється ще й тим, що водночас з екологічною кризою країна перебуває в стані економічно-політичної кризи. Через це спостерігається прогресуюча деградація здоров'я населення, особливо дітей та шкільної молоді.

Ситуація зі станом здоров'я населення в Україні погіршується ще й низьким рівнем знань переважної більшості людей щодо фундаментальних законів раціонального формування, збереження і зміцнення свого власного здоров'я впродовж усього життя, в зневажливому й нерідко безвідповідальному ставленні до цієї єдиної онтологічної цінності, якою природа нагороджує людину разом з життям.

Єдиним способом розв'язання проблеми є кардинальна зміна поглядів людини на причини і наслідки нездоров'я. А досягти цього можна лише шляхом перебудови системи освіти та виховання людини, набуття знань, що дозволяють їй здійснювати гармонійний розвиток згідно з вимогами сьогодення.

Поведінка людини в довіллі завжди відрізняється від поведінки інших вищих істот агресивністю. Людина завжди була не рівноправним співмешканцем у середовищі існування, а підкорювачем, насильником, жадібним споживачем, не здатним до самообмеження. За роки існування людського суспільства народонаселення почало зростати такими темпами, досягло таких адаптацій і поширення на планеті, яких не знала жодна інша популяція. Згодом людська діяльність обернулася на могутню силу, здатну впливати на природу не лише в межах окремих районів і континентів, а й на планету в цілому. Проте свого ставлення до природи, її ресурсів людина за тисячоліття не змінила, це призвело до виникнення глобальних кризових екологічних проблем [3].

У ХХІ столітті люди повинні зрозуміти, що хоч би яким був варіант стратегії виживання, вони мусять взяти на себе надскладні зобов'язання перед собою, перед своїми близькими, розробити і поступово реалізувати цілий ланцюжок самообмежень. Ці необхідні обмеження, які мають затверджуватися в нашому житті, вплинуть на формування нового характеру майбутньої цивілізації, на структуру відносин між окремими людьми, цілими народами і країнами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Аналізуючи наукову літературу з приводу формування духовності, можна сказати, що ця проблема постала перед людьми ще з часів Гіппократа. Тоді духовність розглядалась як її здатність відчувати себе відповідальною за власні дії перед Богом. Люди, які не вірять у реальність Бога, але визнають існування такого собі Космічного Розуму, Свідомості Всесвіту, Сил Природи, Совісті сприймають духовність як синонім моральності. Не можна заперечити наявність діалектичного взаємозв'язку між поняттями «моральність» і «духовність», однак їх не слід ототожнювати. Духовний розвиток - це найефективніший шлях, який може видалити причини всіх проблем людини. Саме бездуховність та неосвіченість являються головними причинами абсолютно всіх негаразд та хвороб людини.

Тривалий час духовність прирівнювали до релігійності. Особливо це було виражено у радянській період. У той час, коли церква була відокремлена від держави, тема духовності була викреслена з наукових робіт, але сьогодні проблема духовності щільно увійшла в коло сучасних досліджуваних проблем. досвід освоєння людиною навколишньої та своєї внутрішньої реальності концентрується у відповідних соціальних формах духовності: релігії, філософії, науці, моралі тощо. Так, в релігії людина спонукається до здорового способу життя вірою в божественні заповіді, якими встановлюється культ тілесної та духовної чистоти. У філософії та науці – веліннями розуму, в етиці – моральними настановами, у мистецтві – почуттям прекрасного [4, с. 169].

Філософським осмисленням духовності займалися М. Кисельов, С. Кримський, В. Кулініченко, та інші.

С. Кримський вважав, що духовність – «...це здатність переводити Універсум зовнішнього буття у внутрішній всесвіт особистості на етичних засадах, здатність створювати той внутрішній світ, завдяки якому реалізується собітотожність людини, його волі від жорсткої залежності перед ситуаціями, які постійно змінюються. Духовність призводить до свого роду сенсової космогонії, поєднанню образу світу з моральним законом особистості...» [5].

Духовність не ототожнюється з духовним життям суспільства. Вона виступає як спосіб розвитку особистості. Якщо світогляд передбачає вибір способу життя, то духовність пов'язана з вибором свого власного образу, своєї долі та ролі, одним словом, із зустрічі з самим собою.

Сьогодні наука розглядає та оперує новими для неї поняттями, якими упродовж століть та тисячоліть оперувала релігія. З іншого боку вчені-дослідники продовжують використовувати старі уявлення та поняття, такі як «духовність», які засновані на атеїстичних поглядах на світ і людину. Поняття «духовність», в основному, розглядається як її прояв. Пошуки сучасною філософією пошуки на запитання «Що таке духовність?» зводяться до опису зовнішньої поведінки людей, пов'язаною з духовністю. Її розглядають на рівні психічних уявлень людини, нерідко пов'язують з різними проявами інтелектуальної, емоціональної сфер діяльності людини; відносять також естетичні нахили, прояв тягіння до різних видів мистецтва. Найбільш загальним є уявлення про духовність як моральність людини, його гуманістична спрямованість. Тобто духовність з релігією ніяк не пов'язується [2, с. 131].

На сучасному етапі розвитку науки формуванням духовного здоров'я та впровадженням його в освітній

простір займаються М. Гончаренко, Г. Шевченко, В. Новікова, І. Конельська та ін.

Формулювання цілей статті... Метою даної статті є дослідження та обґрунтування поняття «духовність» та визначення його ролі в збереженні та зміцненні духовного здоров'я дитини.

Виклад основного матеріалу дослідження... Питання духовного розвитку і вивчення у зв'язку з цим духовного та морального здоров'я особистості в теперішній час в нашій країні є надзвичайно актуальним. Проблема духовного здоров'я стала актуальною у зв'язку зі зростом динаміки в бік його погіршення (особливо серед молодого населення країни) та пошуками шляхів виходу з даної ситуації.

В історії людства існують проблеми, які є вічними. Одна з найважливіших – одухотворення життя людини, заохочення її до творчого мислення, соціальної відповідальності. Без збереження історичної і культурної пам'яті народу, не може бути сучасної культури, виховання гармонійної, здорової людини, формування по-справжньому інтелегентної особистості. Визначення змісту поняття духу людини та її духовності завжди було і залишається однією з найскладніших проблем гуманітарного пізнання.

У широкому розумінні «духовне» в людині – це все, відмінне від тілесного, біологічного, тобто вся психічна сфера її життя у різноманітних проявах – інтелектуальних, емоційно-почуттєвих тощо. У вузькому розумінні «духовність» це спосіб життєдіяльності, специфіка якого полягає у пріоритетному задоволенні потреби у пізнанні – світу, себе і, головне, – смислу та призначення свого життя [6].

Духовний розвиток – це найефективніший шлях, який може видалити причини всіх проблем людини. Саме бездуховність та неосвіченість є головними причинами абсолютно всіх негаразд та хвороб людини. Духовність слід розуміти як діяльність свідомості, спрямовану на пошук сенсу життя і свого місця в ньому, визначення критеріїв добра і зла, оцінювання за ними людей і подій, формування мотивів поведінки згідно із загальнолюдськими принципами моральності або всупереч їм. Духовні цінності відіграють роль повсякденних орієнтирів у предметній і соціальній дійсності та визначають поведінку людини [4, с. 168].

Нове ХХІ століття почалося в епоху глобальних науково-технічних революцій: молекулярній біології, квантовій фізиці та в галузі засобів миттєвих комунікацій. Вони змінили наші уявлення про будову світу, поглибили наші знання про матерію, енергію, інформації та дозволили по-новому – цілісно – подивитися на людину.

У той самий час нові знання відкрили багато негативного. Перш за все, ріст невігластва та бездуховності, а також невідповідність освіти вимогам сучасності: смертності, зниження народжуваності, які виражаються в демографічній кризі та майбутньому зникненні нації. Вихід із такої ситуації лежить, перш за все, у зміні системи освіти, яка повинна формувати культуру здоров'я населення і надавати знання про здоровий спосіб життя.

Усе це поглиблюється відсутністю належної уваги моральному вихованню дітей та молоді, а це сприяє розповсюдженню аморального способу життя, злочинності, бандитизму та сексуальної розбещеності, втраті власної гідності, сором'язливості, естетичних почуттів, які притаманні для людини з високим духовним рівнем.

Люди тягнуться до тих, хто випромінює доброту, любов, світло, тепло, позитивну енергію. Лікарі стверджують, що добрі, веселі, енергійні люди довше живуть і менше хворіють. Спокій, урівноваженість, чуйність, доброта, порядність, увічливість характеризують здорову людину. З нею легко жити, приємно спілкуватися. Такі люди вміють жити в гармонії, в злагоді з самим собою, з іншими людьми. Вони веселі і щасливі, успішно розв'язують свої проблеми. Емоційно врівноважені люди сповнені щастя і любові, а головне – духовного здоров'я, яке має таке велике значення для повноцінного життя людини [8, с. 28]. Духовна складова людини є не тільки основою її здоров'я, але й основою благополуччя людей, які її оточують.

Рівень духовності, на якому ми знаходимося, отримує своє відображення у наших взаємовідносинах з навколишнім світом та самим собою. Він проявляється в моделях довільних відповідей. Тому одним з головних інструментів духовного росту є постійний контроль, розуміння наших відповідей, нашої поведінки. Людина, оволодіваючи умінням аналізу своїх довільних відповідей, вчиться культурі мислення; умінню розуміти наші почуття, осмислити порядність та емоційну цілісність; умінню проявляти в потрібний момент волю, рішучу дію, якщо вона морально оправдана.

Духовність або духовний світ людини успішніше формується на основі здорового організму. Здоров'я тіла забезпечує людині не лише високу працездатність, творче довголіття, але й помітно впливає на її інтереси, погляди, спосіб мислення. Воно слугує джерелом духовної бадьорості, оптимізму, впевненості в собі та своїх творчих можливостях, пробуджує інтерес до нових духовних цінностей, стає важливою умовою культурного розвитку людини. З іншого боку, духовне в людині здійснює зворотний вплив на її фізичний стан і може стати джерелом прагнення до здорового способу життя. Духовні цінності, ідеї та знання нерідко стають тією спонукальною силою, яка докорінно змінює спосіб життя людини. Здоровий спосіб життя органічно входить у сферу прекрасного, набуваючи, крім практичної, естетичну цінність.

Людина, яка піклується лише про здоров'я свого тіла і забуває про «здоров'я духу», ігноруючи прийняті у суспільстві моральні норми і цінності, йде шляхом тваринних інстинктів [2, с. 128].

Отже, можна сказати, що неможливо досягнути духовного здоров'я без підтримання тілесного здоров'я і навпаки. Порушення людиною гармонії між фізичним і духовним негативно впливає на обидві сфери її життя.

Сьогодні прогресивне людство розуміє, що освіта є інтегральним фактором національної безпеки. Якщо ця інтеграція базується на вихованні духовності, навичок здорового способу життя, то така освіта дає сучасні, прогресивні знання, розвиває творче мислення, яка основана на сучасному світогляді, формує духовну та моральну культуру гармонійно розвинутої особистості, громадянина-патріота України.

У кожної людини свій темп розвитку та своя стадія духовного вдосконалення залежно від рівня розвитку душі та від якості способу життя, індикатором яких є здоров'я людини. Допомогу і підтримку в цьому процесі надають батьки, вчитель, які формують особистість дитини.

Бездуховність починається з відсутності почуття вдячності за такі життєво важливі умови, як чисте повітря, чиста джерельна вода, сонячне тепло і світло, місце на Землі, дари ланів, лісів, луків та інші безцінні дарунки природи, які приймаються як щось само собою зрозуміле [7, с. 78].

Сьогодні вже з'явилися праці вчених, де компетентно і докладно розглядаються шляхи реального захисту здоров'я людини та природи в кризовій ситуації. Головне – це вдосконалення духовної сфери людини, зміна її ставлення до природи як живої системи живого Всесвіту. Саме в цьому, на думку багатьох учених, полягає нова етико-екологічна парадигма розвитку. Власне, обмежуючи свої меркантильні потреби і піднімаючись на вищі духовні сходи, людство може розраховувати на вихід із кризи і порятунок від морально-екологічної катастрофи. Жадоба грошей і влади шкодить довкіллю і, найголовніше, унеможлиблює духовний розвиток людини [1, с. 134].

Духовне здоров'я людини – це прагнення людини до оволодіння загальнолюдськими цінностями: правдою, істиною, добром; здатність відчувати себе часткою навколишнього світу, бажання поліпшувати його та активно сприяти цьому і в зв'язку з цим вміння співчувати, співпереживати, надавати допомогу іншим, будувати свої відносини з людьми, відповідально ставитись до себе самого та свого життя. Бездуховну людину не можна визнати здоровою.

Аналізуючи вище сказане, шляхами формування духовного здоров'я особистості є досягнення певного рівня становлення світогляду: формування цілей життя; інтеріоризація загальнолюдських цінностей; формування інтелектуальної сфери шляхом розвитку логіки та інтуїції, які забезпечують культуру мислення на основі набутих знань; формування емоційної вольової сфери, яка забезпечує культуру емоцій, поведінки. При цьому тільки комплексно досягається цілісність фізичного, психічного, духовного розвитку, жодна сторона не виступає як самоціль, вони взаємодіють, взаємозбагачуються, усі разом слугуючи вирішенню одного загального завдання – всебічного і гармонійного розвитку особистості.

Духовне здоров'я людини формується багатьма чинниками. Традиційними є вплив батьків, їхній світогляд, переконання, культура, традиції, побут. Не останню роль відіграє національна внутрішня політика держави. Вона реалізується через освітні заклади: дошкільні, шкільні, позашкільні, вищі навчальні заклади різних рівнів акредитації. На жаль, єдиної стратегії в державі у цьому питанні ще не вироблено, як і наступництва, взаємодії, координації дій. Але вільне місце довго вакантним не буває. Його заповнює примітивна, розважальна, неукраїнська ерзац-культура. Юне покоління зростає на прикладах віртуальних героїв мультфільмів, непереможних фантастичних людей-мишей, голлівудських поліцейських суперменів тощо.

Духовне виховання і здоров'я повинно базуватися на природних реальних явищах, спілкуванні з довкіллям, дослідженню його з усіх сторін. Якщо держава зможе обмежити вплив на дітей електронних засобів масової інформації, то багато проблем у формуванні духовного здоров'я людини буде вирішено без особливих зусиль.

Особливе значення має збереження й розвиток духовного здоров'я в дитячому віці, тому що, ті основи духовного здоров'я, які придбала дитина в дитинстві, залишаться в неї на все життя. Духовне багатство обов'язково передається через навчання, де б воно не відбувалося і хто б не навчав. Воно має найбільшу силу виховного впливу на особистість і майже не змінюється протягом життя людини.

Той, хто віддає – сам стає багатшим. Високий ступінь духовності зміцнює однойменний аспект здоров'я його власника, сприяє творчому розвитку, покращує фізичний стан, у стабільних соціально-економічних умовах збільшує тривалість життя [3, с. 236].

Висновки... Роблячи підсумок, необхідно зауважити, що моральність і духовність людини завжди є первинною основою над фізичною й матеріальною складовою буття. Духовність є невід'ємною і вагомою частиною духовного здоров'я особистості. Особливості духовного світу окремої людини чи соціальної спільноти виступають важливим чинником, що зумовлює як характер загального ставлення людини до свого здоров'я, так і вибір конкретних методів його збереження, відновлення та розвитку.

Погіршення здоров'я підростаючого покоління є не лише серйозною медичною, а й педагогічною проблемою, тому оздоровленням дітей передусім має займатися освіта.

Література

1. Бойчук Ю.Д. Еколого-валеологічна культура майбутнього вчителя : теоретико-методичні аспекти : [монографія] / Бойчук Ю.Д. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2008. – 357 с.
2. Валеологія : [навч. посіб. для студ. вищ. закл. освіти] / [Бобрицька В.І., Гриньова М.В. та ін. ; за ред. В.І. Бобрицької.] – Полтава : «Скайтек», 2000. – Ч. II. – 160 с.

3. Васюк М.М. Психічне і духовне ставлення людини як проблема валеології / М.М. Васюк, Б.Т. Кутько // Валеологія: сучасний стан, напрямки та перспективи розвитку : III Міжнар. наук.-практ. конф. : матер. конф. – Х. : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2003. – С. 5-13.
4. Гончаренко М.С. Валеопедагогические аспекты духовности : [учеб. пособ.] – Х. : ХНУ им. В.Н. Каразина, 2007. – 400 с.
5. Крымский С.Б. Контуры духовности: новые контексты идентификации / Крымский С.Б. // Вопросы философии. – 1992. – № 12. – С. 21-28.
6. Куйдина Т.М. Духовность и образование / Т.М.Куйдина, А.Н.Тимченко // Валеологія: суч. стан, напрямки та перспективи розвитку. : VIII Міжнар. наук.-практ. конф. : матер. конф. – Х. : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2008. – С. 136-140.
7. Міхеєнко О.І. Валеологія: Основи індивідуального здоров'я людини : [навч. посіб.] – Суми : ВТД «Університетська книга», 2010. – 448 с.
8. Основи здоров'я. 4 клас: Авторські уроки. – Х. : Веста: Вид-во «Ранок», 2007. – 312 с.

Анотація

У статті розкрито суть поняття «моральність», «духовність» та «духовне здоров'я». Розглянуто вплив духовності на збереження і зміцнення духовного здоров'я. Визначено позиції науковців щодо проблеми формування духовності особистості.

Аннотация

В статье раскрыта суть понятия «нравственность», «духовность» и «духовное здоровье». Рассмотрено влияние духовности на сохранение и укрепление духовного здоровья. Определены позиции ученых относительно проблемы формирования духовности личности.

Summary

The article revealed the essence of the concept of «moral», «spirituality» and «spiritual health». The influence of spirituality on the preservation and strengthening of spiritual health. Determine the position of scientists on problems of formation spirituality of the individual.

Ключові слова: моральність, духовність, духовне здоров'я, духовний розвиток.

Ключевые слова: нравственность, духовность, духовное здоровье, духовное развитие.

Key words: moral, spirituality, spiritual health, spiritual development.

Подано до редакції 04.10.2013

Рекомендовано до друку докт.пед.наук, проф.Бойчук Ю.Д.

УДК 37.015.3

© 2013

Омері І.Д.

СИНДРОМ «ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ» У ПЕДАГОГІВ ЯК НАСЛІДОК НАДМІРНОГО ЕМОЦІЙНОГО ВИСНАЖЕННЯ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Щодня сучасний викладач вищої школи має вирішувати завдання, що потребують серйозних педагогічних зусиль: освоєння змісту навчальних предметів та нових форм і методів викладання, пошук ефективних шляхів виховання студентської молоді. Окрім того, педагогічна діяльність перенасичена багатьма стрес-агентами: відповідальністю за розвиток підростаючого покоління, активною міжособистісною взаємодією, підвищеною емоційною напруженістю, недостатньою соціальною оцінкою.

Все це, безумовно, впливає на психологічний стан викладачів, обумовлює виникнення емоційного напруження і слугує поштовхом для розвитку значної кількості професійних стресів. Одним з найсуттєвіших наслідків довготривалого професійного стресу є синдром «професійного вигорання».

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Термін «професійне вигорання» запропонував американський психіатр Х.Дж.Фрайденбергер у 70-х роках минулого сторіччя, вживши його у своїй статті, опублікованій у «Журналі соціальних поглядів [4, с. 159]. Тут цей термін був представлений в контексті концепції, який характеризує психологічний стан здорових людей, що знаходяться в інтенсивному і тісному спілкуванні в емоційно навантаженій атмосфері. До цього дане поняття використовувалось у зв'язку з концепцією робочого стресу і визначалося як нездатність впоратися зі стресом, який призводить до деморалізації і зниження ефективності діяльності людини.

Взагалі прояви синдрому «професійного вигорання» вивчались у працівників різних професійних груп – співробітників медичних закладів (Г.І. Каплан, І.П. Куш, К. Маслач, Г.Е. Робертс, Б.Дж. Седок); соціальних працівників (Т. Марек); спортсменів (Б. Вайт, В. Могран, Р. Сміт, Р. Уейнберг); працівників освітніх організацій (О.А. Баранов, В.В. Зеньковський, Л.Ф. Колеснікова, Ю.Л. Львов, В.В. Никонов, А.О. Реан, А.С. Шафранова).

Особливості професійного стресу та синдрому «професійного вигорання» у вчителів досліджувались у працях О.А. Баранова, С. Джексона, Т.І. Ронгінської, К. Маслач, Е. Махер, Г.С. Никіфорова, В.Є. Орла.

В результаті аналізу літератури виявлено, що існує багато підходів до визначення структури синдрому «професійного вигорання». Наше дослідження базується на тримірній моделі синдрому, запропонованій російським вченим В.В. Бойком. [1, с. 87].